

Lietuvos mokslas ir studijos

Visos ant bankroto krašto balansuojančios Pietų Europos (ir Airija) valstybės mokslinius tyrimus ir eksperimentinę plėtrą (MTEP) finansavo labai mažai: 0,5-1,5 proc. BVP. Airija ir Portugalija paskutiniaisiais prieškriziniais metais bandė didinti investicijas į MTEP, bet buvo per vėlu ir nepakankama.

Lietuva 2010 m. (paskutiniai Statistikos departamento pilni duomenys) MTEP skyrė apie 0,79 proc. BVP.

UNESCO tyrimai rodo, kad mažiau 1 proc. BVP skiriant MTEP, tai negali turėti apčiuopiamos įtakos šalies raidai.

Lengviausiai pasaulinę krizę pergyveno Šiaurės Europos šalys (Švedija, Suomija, Danija), kurios į MTEP investuoja nuo 3 iki 4 proc. BVP.

Taigi Lietuvai tolimesnėje perspektyvoje garantuotas ekonomikos nuosmukis su visomis iš to sekančiomis pasekmėmis.

Lietuvoje ypač radikalai sumažintas tiesiogiai universitetams ir mokslo institutams skiriamas mokslo finansavimas (2010 m. – iki 0,18 proc. BVP,

ŠMM skelbiamame **2013 m.** projekte (žr. INT-MSI-2013-PR12-07-24.pdf arba <http://www.smm.lt/smt/msil/index.htm>) – iki 120 mln. Lt = **0,1 proc. BVP.**

1998 m. buvo skiriama apie 0,4 proc. BVP).

Vakarų Europos šalyse programinis-konkursinis finansavimas sudaro apie 30 proc. MTEP finansavimo, o apie 70 proc. skiriama tiesiogiai kaip bazinis finansavimas mokslinio potencialo, infrastruktūros išlaikymui, studijų kokybės užtikrinimui, mokslininkų rengimui ir pan. Lietuvoje, kur studijuoja daug studentų, tiesiogiai moksliniams tyrimams universitetuose ir institutuose turėtų būti skiriama bent 0,3-0,4 proc. BVP, o konkursiniam-projektiniam finansavimui – apie 0,1 proc. BVP.

Statistikos departamento. **duomenimis nuo 2007 iki 2010 m. Valstybės ir savivaldybių biudžetų MTEP išlaidos sumažintos 2 kartus – iki 162,2 mln. Lt** (žr. papildoma medžiaga Stat-dep-(2011)-Istr.pdf – ištraukos iš Statistikos departamento 2011 m. leidinio 27 psl.).

Pasėkoje dabartinės politikos nuo 2009 m. iki 2011 m. tyrėjų sumažėjo 5 proc., o kitų MTEP darbuotojų – 2 kartus (žr. Stat-pran-sp-istr_2012.pdf).

Daugelis universitetų nebepajėgūs užtikrinti reikiamos studijų kokybės.

Pagal pagrindinius MTEP parametrus Lietuva nuo Estijos atsilieka 2-3 kartus (MTEP asignavimų dalis Valstybės išlaidose **Lietuvoje 2,5 karto mažesnė**, Valstybės biudžeto MTEP asignavimų ir BVP santykis **Estijoje 2,7 karto didesnis negu Lietuvoje**, MTEP darbuotojų verslo sektoriuje ir darbo jėgos santykis 2008 m. **Estijoje buvo 2 kartus didesnis negu Lietuvoje**, Verslo įmonėse MTEP darbuotojų **Lietuvoje 3 kartus mažiau** ir t.t., žr. papildoma medžiaga Stat-dep-(2011)-Istr.pdf – ištraukos iš Statistikos departamento 2011 m. leidinio).

Daug kalbama, kad Lietuvos mokslininkai per daug publikuoja mokslinių straipsnių, bet tikrumoje jų skaičius nuo 2008 m. mažėja. **Pagal publikuojamus mokslinius straipsnius milijonui gyventojų Lietuva randasi tarp Graikijos ir Latvijos, 2 kartus atsilieka nuo Estijos, 3 kartus nuo Slovėnijos, 5 kartus nuo Danijos** (žr. LMS-2012-Kaulakys.pdf).

Lietuvos verslas visiems universitetams ir institutams 2010 m. užsakė tyrimų tik už 19 mln. Lt = 0,02% BVP (žr. Stat. Dep. pranešimą spaudai Stat_Dep_pran-sp.pdf). **Pagal paskutinę Vyriausybės patvirtintą metodiką, net ir už 0,1% BVP tiesiogiai skiriamų lėšų dėstytojai ir mokslininkai universitetuose privalės dirbti žymia dalimi privačiam verslui, o ne studentų kompetencijai.**

Iš plačiai išreklamuotų 2 mlrd. Lt 2007-2013 m. ES paramos MTEP, Lietuvos mokslo taryba (LMT), virtusi finansavimo agentūra, numato skirstyti tik 120 mln. Lt = 6% visos paramos. **Einant į pabaigą šeštiesiems 7-mečio metams LMT paskyrė tik trečdalį nuo 120 mln. Lt, o išmokėjo 13%=16 mln. Lt = 2% nuo garsiųjų 2 mlrd. Lt** (žr. ES Parama-LMT-08.pdf arba

<http://www.esparama.lt/barometras>). Tuo tarpu iš visos 25,6 mlrd. Lt ES paramos jau išmokėta 51,5%, o paskirta 85%.

ŠMM skelbiamame 2013 m. projekte projekte (žr. INT-MSI-2013-PR12-07-24.pdf arba

<http://www.smm.lt/smt/msil/index.htm>) **mokslui ir studijoms 2013 m. numatyta tik 511,5 mln. Lt = 0,44%BVP ir dar 137 mln.Lt pirmakursių krepšeliams. Iš viso apie 0,55 proc. 2013 m. prognozuojamo (117 mlrd. Lt) BVP.**

1998 m. tam buvo skiriama beveik 1,2 proc. BVP, nors studentų tuo metu („Gariūnų laikais“) universitetuose studijavo 1,8 karto mažiau.

Daugelyje suformuotų mokslo centrų darbo atmosfera labai prasta, nes valdžios skiriami institutų vadovai pataikauja tik politikams ir valdininkams, o mokslininkai jiems – tik „živaja sila“, „ličnyj sostav“ (darbo jėga).

Tokia mokslo ir studijų situacija Lietuvoje buvo neišvairduojama prieš 15-20 metų, iki mokslininkų pilietinės bendruomenės sunaikinimo, Lietuvos mokslo tarybos, kaip mokslininkų skėtinės organizacijos, eksperto ir patarėjo mokslo ir studijų klausimais sunaikinimo, Institutų direktorių konferencijos sunaikinimo, Lietuvos mokslininkų sąjungos ir kitų mokslo sąjungų ir draugijų nuskurdinimo ir jų absoliutaus ignoravimo.

Idomu, kad TS-LKD Veiklos programoje 2009-2012 metams rašoma:

1. „(3) **Būtina kardinaliai didinti mokslo tyrimų finansavimą. Mokslo tyrimų finansavimo iš valstybės biudžeto lygis turi pasiekti 1 proc. BVP per ketverius metus.** Mokestinėmis lengvatomis ir kitais valstybės disponuojamais instrumentais skatinsime verslą ir tarptautines korporacijas investuoti į mokslo tyrimus, kad bendras jų finansavimo lygis vietoj dabartinių 0,78 proc. nuo bendrojo vidaus produkto per **ketverius metus pasiektų mažiausiai 1,5 proc. BVP.**“ (163 p.).

Rezultatas – 2010 m. **0,375 proc. BVP** (vietoje žadėto 1 proc. BVP) iš valstybės biudžeto ir **0,79 proc. BVP** iš viso (vietoje planuojamų 1,5 proc. BVP).

2. „Stambindami universitetus ir mokslo centrus, sieksime, kad vieno mokslo ir studijų darinio biudžetas būtų nemažesnis negu 500 mln. litų, o universitete dirbtų nemažiau kaip 10 tūkstančių mokslininkų (paliekant didesnę įvairovės laisvę kolegijose). Orientyras – kad per 8 metus Lietuvoje liktų 3-4 universitetai.“ (163 p.).

Tai reiškia Lietuvos universitetų pilnas biudžetas turėtų būti apie 1,5-2 mlrd Lt ir apie 30-40 tūkstančių mokslininkų !!!

Rezultatas – 2013 m. iš viso **mokslui ir studijoms** numatyta tik apie 700 mln. Lt, o mokslininkų Lietuvoje iš viso yra tik apie 7 tūkstančius.

3. Įgyvendintas tik „bazinio institucijų finansavimo mažinimas“ (161 p.) – iki 0,1 proc. BVP 2013 metams vietoje buvusio apie 0,4 proc. BVP 1998 m.

Ką tokiu atveju reiškia kalbos apie „Lietuvą 2030“? Kai nuosekliai ir metodiškai naikinamas mokslinis potencialas...

Bronius Kaulakys

Buvęs paskutinis „nureformuotų“ Lietuvos mokslo institucijų tarybų pirmininkų konferencijos prezidentas